

OSVRTI

TRI NEJEDNAKA NORMATIVNA
RJEŠENJA U ŠKOLSKIM
PRIRUČNICIMA

U članku „Mali školski pravopis kao pomoć pri učenju hrvatskoga jezika u nižim razredima osnovne škole“ uz ostalo piše: „Jedno od naših načela bilo je da se u *Malome školskom pravopisu* donose samo preporučena rješenja iz *Hrvatskoga pravopisa*“, a u podrubku (bilješci) kao objašnjenja sljedeće: „U *Hrvatskome pravopisu* razlikuje se preporučena i dopuštena rješenja. Dopusštena se rješenja pojavljuju u samo nekoliko slučajeva, tj. u samo se nekoliko slučajeva uz temeljno, preporučeno rješenje, koje se nalazi u glavnome dijelu teksta, u rubrici *Objašnjenja* donosi i napomena da je moguće primijeniti i drugo, dopušteno rješenje. S obzirom na to da su dopuštena rješenja u *Hrvatski pravopis* uvedena u prvome redu zbog toga da se ne krše pravopisne navike obrazovnih korisnika koji su u pisanju prihvatili pravopisnu praksu koju mi ne preporučujemo, ali koja se upotrebljavala u praktičnome pisanju i poučavala u školama te da dopuštena rješenja nisu ni u *Hrvatskome pravopisu* zamišljena kao rješenja koja će se poučavati u školi, njih nismo navodili u *Malome školskom pravopisu*“ (Rasprave, br. 1., Zagreb, 2016., str. 216.).

Ponajprije valja reći da je Institutov projekt Maloga školskoga priručnika pretvoren u tiskano izdanje udžbenika za niže razrede osnovne škole koje nosi naziv Prvi školski pravopis hrvatskoga jezika (IHJJ, Zagreb, 2016.). Ne će se u ovom tekstu osvrutati na to da je opet sastavljen u pojedinim objašnjbama metodom jezičnih savjeta što je „dobro“, a što je „loše“ (npr., „aerodrom bolje je reći zračna luka“, str. 220.), premda je tu riječ o pokušaju utjecanja na učenički razgovorni

jezik uz pomoć primjera iz pisanoga jezika. To nije isto i ne tiče se izravno pravopisa, nego kulture govorenja. Skrenut ću pozornost u ovom osvrtu na nedosljednost porabe uvođenja pojedinih norma tzv. prijepornih pitanja u školske priručnike. Nije ponajprije sasvim jasno iz navedenoga ulomka zašto autori daju prednost tzv. preporučenoj normi, jer prema prosudbi samih autora članka dopuštena norma postoji u jezičnoj praksi i nju ne samo da rabe „obrazovani korisnici“, nego se još i poučava u školama. Zašto treba dodatno zamrsivati normativna rješenja i rušiti ono što je prije usvojio dio jezične zajednice i rabi se i danas? Osim toga, znači li, prema navedenom ulomku, da drugi rabe preporučene inačice, a „obrazovani“ porabnici dopuštene inačice? Vjerojatno je ta rečenica nije sasvim promišljena jer navedeni razlog porabe dopuštenih normativnih inačica ne pripada jezikoslovnomu obrazloženju, a osim toga ne postoji ili ne mora postojati u jezikoslovnoj struci pojam „obrazovanih“ ili „neobrazovanih“ porabnika bilo kojih pravopisa. Natuknica *neobrazovan*, prema Školskomu rječniku hrvatskoga jezika IHJJ-a iz 2012. god., znači onoga „koji nije polazio školu, koji nije stekao kakva znanja“ (str. 376.), a njegov antonim *obrazovan*, nažalost, nije u navedenom rječniku (nema ni drugih natuknica poput *izobražen*, školovan) i valjda u tom kontekstu mora značiti onoga „koji je polazio školu, koji je stekao kakva znanja“. Jednom riječju, navedeni razlog ne pripada kroatistici kao znanosti o hrvatskom jeziku i kulturi.

U Hrvatskom pravopisu IHJJ-a imamo i preporučenu i dopuštenu normu, u *Prvom školskom pravopisu* IHJJ-a predlaže se samo jedna, preporučena, a u Školskom se rječniku IHJJ-a norma u usporedbi s navedenim priručnicima djelomice podudara, a djelo-

mice ne podudara. Osnovnoškolce nižih razreda poučava se porabi jedne, preporučene inačice (npr., *neću, podaci, pogreška*), a u Hrvatskom pravopisu, koji je namijenjen za školu, učenik susreće dopuštenu normu (npr., *ne ću, podaci, pogreška*), a ako rabi i Školski rječnik, tada nailazi na porabu s jedne strane dopuštene normativne inačice (*ne ću, pogreška*), a s druge strane preporučene (*podaci*). Sada u školskim priručnicima IHJJ-a postoje trojna pravopisna rješenja: jedno rješenje prema Babić-Finka-Moguševu pravopisu (Školski rječnik IHJJ-a), drugo prema Institutovu pravopisu (Hrvatski pravopis IHJJ-a) i treće prema novomu pravopisnomu udžbeniku (Prvi školski pravopis IHJJ-a). Tri su školska priručnika i tri djelomice nejednaka rješenja prema istim istovrijednim inačicama u različitim školskim priručnicima. Sve to izaziva rasklimavanje jezične norme, stvara jezičnu eroziju, dovodi do određene nestabilnosti u književnom (standardnom) jeziku. I daljnja nedosljednost i neujednačenost oko pojedinih pravopisnih rješenja utjecala je i utječe ne samo na školski obrazovni sustav nego i na podjelu jezične zajednice na različite „naše“ i „vaše“ skupine.

Kada u jeziku postoje normativne dvostrukosti ili dvojakosti u pravopisanju, tada sami odabiremo jednu od mogućnosti pravopisne porabe tih inačica. Osim toga, „dopuštene“ inačice pripadaju normi knji-

ževnoga (standardnoga) hrvatskoga jezika i odgovaraju načelima njegove sustavnosti, ovjerenosti i potvrđenosti u porabi. Dva-tri jezikoslovna stručnjaka ne rješavaju umjesto porabnika koju normu porabnik mora rabiti u svojem pravopisanju. Isto se tiče i učitelja, koji priprema učenika za zbiljni jezični život određene zajednice. Ako to pak činimo bez valjanih razloga, tada prema nestrukovnim kriterijima i mi kršimo ustaljene pravopisne navike dijela jezične zajednice, a učitelja i učenike prisiljavamo da rade prema našim pravilima mimo jezične stvarnosti u kojoj žive.

Norma je doista pokretna i mijenja se, ali to se ne zbiva preko noći. Put od odabira norme do njene kodifikacije predug je i često težak i osniva se ili mora se osnivati na jezikoslovnim ili jezičnim čimbenicima njegova funkcioniranja u jezičnoj praksi i životu zajednice. Kriteriji „obrazovanosti“ i „neobrazovanosti“, „kršenja navika“ ili „nekršenja navika“ pripadaju izvanjezičnim čimbenicima i nikako ne mogu služiti rješenju u odabiru jezične norme u normativistici. Subjektivizam u umjetnom ubrzavanju procesa kodifikacije pojedinih norma obično ne daje očekivani ishod i loše se u cjelini odražava na jezičnu situaciju.

Artur Bagdasarov